

Het kerkelijk ambt in oecumenisch perspectief

Zes krachtlijnen van convergentie

A.W.J. Houtepen*

Het programma van vandaag belooft u dat ik zal spreken over “Het ambt in het algemeen”. Om te voorkomen dat ik het, zoals Van Dale het definieert, zou moeten hebben over iedere “openbare betrekking waarin men door de overheid of enig erkend gezag benoemd wordt”, dan wel de hele ambts-theologie in 25 minuten zou moeten bespreken, heb ik gekozen voor een meer beperkt thema, namelijk dat van het *kerkelijk* ambt en wel *in oecumenisch perspectief*: ik wil proberen in zes punten enkele krachtlijnen van de oecumenische dialogen over het kerkelijk ambt te schetsen, zoals die in ruim een halve eeuw via exegetische en kerkhistorische studies tot *convergentie* in de ambtsopvattingen en ambtspraktijk van de christelijke kerken hebben geleid en die ook voor de visie op het bisschopsambt van belang zijn.

1. De eerste convergentie betreft uiteraard de term “ambt” zelf, die etymologisch verwant is aan *ambacht* en dienstverlening¹, maar die feitelijk de bijklank heeft gekregen van bevoegd gezag en jurisdictie. In het oecumenische gesprek heeft men gekozen voor de meest gebruikte aanduiding voor kerkelijke taken: *diakonia*, *ministerium*, *ministry*, *ministère*. Het gaat bij alle kerkelijke taken, rollen, functies, verantwoordelijkheden en talenten om de ene dienst aan het evangelie van de ene en heilige God, die ons via Gods dienaar en gezant Jezus, de Christus, roept en verzamelt om waarachtige *laikoi*, “mensen van God”, *kuriakè ekklesia* te worden, dat wil zeggen het volk van God, dat uitziet naar Gods rijk, Gods beleid en tracht te leven volgens de criteria van dat beleid, die ons in de Schriften zijn uitgetekend en die in het leven van Jezus zijn vervuld. Enkele citaten uit de Limatekst over het kerkelijk ambt mogen deze eerste convergentie verduidelijken:

“In a broken world - *in mundo fracto* - God calls the whole of humanity to become God’s people... The Church is called to proclaim and prefigure the Kingdom of God”.²

---

* Op 11 december 2010 is professor Anton Houtepen overleden. Deze bijdrage omvat de tekst van de lezing, zoals deze door hem schriftelijk is voorbereid.

¹ J. de Vries, *Etymologisch Woordenboek*

² Lima, *Ministry*, § 1 en 4

“In order to fulfill its mission, the Church needs persons who are publicly and continually responsible for pointing to its fundamental dependence on Jesus Christ, and thereby provide, within a multiplicity of gifts, *a focus of its unity*. The ministry of such persons, who since very early times have been ordained, is constitutive for the life and witness of the Church”³.

Over deze missionair-eschatologische en christologische fundering van het kerkelijk ambt zijn de kerken het, blijkens de antwoorden op de Limatekst en uit de receptie daarvan in andere bilaterale dialogen, wel grotendeels eens geworden. Maar er blijven grote verschillen van mening over de concrete ecclesiologische betekenis en kerkordelijke vormgeving ervan:

“How, according to the will of God and under the guidance of the Holy Spirit, is the life of the Church to be understood and ordered, so that the Gospel may be spread and the community built up in love”⁴.

2. Vervolgens heeft men oog gekregen voor de historische variaties en differentiaties van de kerkelijke ambtspatronen, ook die binnen dezelfde kerktraditie. In het oecumenisch gesprek blijkt telkens weer, dat kerkvisies en ambtsopvattingen correleren. Vanaf het vroege christendom is ook duidelijk dat taken, functies en titels van hen die binnen de kerk werden gekozen en aangesteld om zorg te dragen voor verkondiging en catechese, de bediening van de sacramenten en de vormgeving van de liturgie, het onderlinge hulpbetoon en dienst aan alle noodlijdenden de opbouw en de uitbouw van de gemeente en de contacten met de overige gemeenten (vgl. Lima, *Ministry*, § 13), naargelang de historische context sterk hebben gewisseld.

Zo kende men in *Jeruzalem* in de kerk van Jacobus, na een eerste periode onder leiding van de Twaalf en de Zeven, een college van puden (*zeqenim, presbuteroi*) naar Joods synagogaal model, met daarnaast uitgezonden zendelingen of apostelen, die zich evenals de Zeven uit Hand. 6, richtten tot de niet-joden.⁵ Dat model van plaatselijke verantwoordelijken, die zijn belast met de dienst der gebeden, met het onderricht aan de nieuwkomers en de bemoediging van de gemeenschap en daarnaast uitgezonden predikers, vinden we ook in Antiochië, na 70 wel het belangrijkste zendingscentrum van de vroege kerk: de leiders ter plaatse heten daar *profeten* en *leraren*, de gezanten buitengaats *apostelen*

---

³ Lima, *Ministry*, § 8

⁴ Lima, *Ministry*, § 6

⁵ Hand. 11, 19-22

en *evangelisten*.⁶ Ook in *Korinthe* en *Rome* vinden we, naast allerlei taken die als gaven en diensten worden gekenmerkt, *apostelen, profeten en leraren*.⁷ In Filippi heten de plaatselijke verantwoordelijken *episkopoi kai diakonoi*. Elders is sprake van voorzitters (1 Thess. 5,12; Rom. 12,8), bestuurders (1 Kor. 12,28), herders (Ef. 4,11), gidsen (Hebr. 13,7). De namen verschillen en lijken ook inwisselbaar, zoals met name die van *episkopoi kai presbuteroi* in de pastorale brieven. Maar belangrijk is hun profetische en christologische, *paradigmatische* betekenis: profeet, leraar, apostel, dienaar, herder, gids, en opziener te zijn als Jezus zelf en als diens gezanten en gedelegeerden, handelend in zijn naam en met de zendingsvolmacht – *exousia* – waarin Jezus zijn gezanten doet delen.⁸

Het is duidelijk dat men voor de interne ordening en de externe zending van de gemeenten zowel bij Joodse als bij Hellenistisch-Romeinse organisatiepatronen leentjebuurt heeft gespeeld. Ook latere culturele, maatschappelijke en politieke verschuivingen zijn van invloed geweest op de theologie, de gestalte en de praktijk van de kerkelijke ambten, zoals de Diocletiaanse rijksindeling, de zogenaamde Constantijnse wending, de opkomst van het kloosterleven in Oost en West, de ontmoeting met Aziatische, Angelsaksische, Germaanse, Slavische culturen, de uitbouw van de standenmaatschappij, het ontwikkelingspeil van de bevolking, verschillende hervormingsbewegingen vanaf de 11^e eeuw (bestrijding van simonie, terugdringen van de macht van de vorsten bij kerkelijke benoemingen, invoering van het verplichte celibaat voor bisschoppen, presbyters en diakens, bijbelse herbronning en verzet tegen klerikalisme ten tijde van de 16^e-eeuwse Reformatie), de ideeën van de Verlichting (scheiding van kerk en staat, vrijheid van godsdienst, gelijkwaardigheid van alle mensen, vrouwenemancipatie, secularisatie), de zendingsbewegingen vanaf de 17^e eeuw en de oecumenische beweging van de 20^e eeuw. Met name inzake de roeping en ordinatie van vrouwen tot het ambt van diaken, pastor en bisschop zijn er aanzienlijke verschillen in kerkelijk beleid, die voor een deel teruggaan op Joodse archetypen (de aanstelling van levieten voor de eredienst en hun vrijstelling daarvoor, waaraan vrouwen sowieso geen aandeel hadden; de priesterlijke wetgeving omtrent sacrale reinheid voor de tempeldienst; het uitsluitend aan mannen voorbehouden recht op Thora-studie en Thora-onderricht en de exclusief mannelijke rekrutering voor het rabbinaat; de paulinische zwijgplicht van vrouwen in de samenkomsten der gemeente, concessie aan deze laat-Joodse conventies in 1 Kor.).

Wellicht ook het voorkomen van kwaad gerucht in de met vrouwelijk tempelpersoneel en sacrale prostitutie vertrouwde hellenistische religieuze

---

⁶ Hand. 13, 1-3; vgl 14, 26-27

⁷ 1 Kor. 12, 28; cf Rom. 12, 6-8; Hand. 11, 27; Jak.3, 1-2; Ef 2, 20; 4,11; Openb. 18, 20 en 22,9

⁸ Mt. 16 en 18, Mt. 28,18-20

cultuur] en allerlei culturele vooroordelen waardoor het aan vrouwen tot in de twintigste eeuw nauwelijks werd toegestaan leidinggevende functies in kerk en samenleving te bekleden. Ten slotte, meer recent, het beroep op een lange traditie van mannelijke ambtsdragers en op het iconische argument van de aan mannen voorbehouden representatio Christi of dat van de aan Jezus zelf toegeschreven keuze van Twaalf mannen als de patriarchen van het vernieuwde Israël.

De Limatekst nam op dit punt krachtig stelling met een beroep op Gal. 3, 28, maar kwam niet verder dan een erkenning van de verschillende kerkelijke praktijk op dit punt en de daarvoor gegeven argumenten. Niet alleen de meeste vrouwen zelf, maar ook een grote meerderheid van de theologen acht de gegeven historische en iconische argumenten tegen de ordinatie van vrouwen tot de kerkelijke ambten niet steekhoudend en bepleit op zijn minst een open gesprek over dit belangrijke twistpunt tussen en binnen de kerken, naar het advies van Lima, *Ministry*, § 54:

“Some churches ordain both men and women, others ordain only men. Differences on this matter raise obstacles to the mutual recognition of ministries. But those obstacles must not be regarded as substantive hindrance for further efforts towards mutual recognition. *Openness to each other holds the possibility that the Spirit may well speak to one church through the insights of another. Ecumenical consideration, therefore, should encourage, not restrain, the facing of this question.*”

3. Binnen de oecumenische beweging is vanaf het begin van de 20^e eeuw gezocht naar verdieping en convergentie van de ambtstheologie en de ambtelijke structuren van de kerk, die men in drie grote groepen ging indelen: episcopale, presbyteriale en congregationale kerkvormen (Lausanne 1927, Lima 1982). Binnen deze drie groepen zijn belangrijke oecumenische ontwikkelingen ontstaan - zoals opheffing van historische excommunicaties (OKO-RKK 1965, RKK-OKK in NL 1967), open communie en ambtserkenning, deelname aan elkaars of zelfs gezamenlijk synodaal beraad (Anglican Communion 1886, Unie van Utrecht OKK1889), Akkoorden van Meissen (*1991, Porvoo (*1994), ELCA (*1997) en Reuilly (*1997), tussen Anglicaanse en Lutherse kerken in Duitsland, Groot-Brittannië, Noorwegen, Zweden, Frankrijk en de Verenigde Staten). Bovendien is binnen de episcopale kerken het synodale element versterkt, door Vaticanum II ook binnen de Rooms-Katholieke Kerk. De presbyteriale kerken, waarvan sommige ook bisschoppen kennen, hebben elkaar wereldwijd gevonden in de World Communion of Reformed Churches en hebben ook nationaal hun bovenlokale verantwoordelijkheden en diensten versterkt. Het congregationale kerktipe heeft een geweldige opmars gekend door de evangelische bewegingen van de 19^e en 20^e eeuw, door de opkomst van de onafhankelijke kerken in

Afrika en Azië na de dekolonisatie en door de groei van de Pinksterkerken vanaf de zeventiger jaren in vele werelddelen. Ook deze kerken zoeken naar bovenlokale vormen van beraad en leiding.

In feite nemen aan het oecumenisch gesprek kerken deel met en zonder een bisschoppelijke kerkinrichting. En binnen de groep van episcopale kerken zijn er aanzienlijke verschillen in visie omtrent de noodzaak, de gestalte, de functie en de taken die men aan bisschoppen toebedeeld ziet of zou willen zien, terwijl ook de kerkorden van de niet-bisschoppelijke kerken niet zo gemakkelijk onder één noemer zijn te brengen. Zo bevestigen de verschillende kerkinrichtingen, hoe dienstbaar ze elk voor zich aan het wezen en de zending van de kerk ook willen zijn, de gestalte van de christelijke verdeeldheid.⁹ Wil dit gesprek over de kerkstructuren gelijkwaardig zijn, en wil men een al te zeer asymmetrische dialoog vermijden, dan dient er nauwkeurig en geduldig te worden bezien, of er een noemer te vinden is, die de gemeenschappelijke geloofsintenties achter de verschillende kerkorden zou kunnen aangeven. Vanaf de zeventiger jaren - met name vanaf een Faith and Order consultatie in Klingenthal bij Straatsburg in 1979, gevolgd door verschillende bilaterale dialogen en de Limatekst - is dat de term *episkopè*, als onderscheiden van *episcopate*. De gedachte erachter is, dat een groot aantal taken, dat in bisschoppelijke kerken aan de bisschop toekomt, in niet-bisschoppelijke kerken op andere wijze wordt vervuld, zoals het bewaren van de eenheid, de verzoening na conflicten, het toezicht op het kerkelijk leven, op belijdenis, catechese en theologie, op de rechte en zuivere bediening van Woord en Sacrament, de eisen van de navolging, de coördinatie van de zending, de evangelisatie en de kerkopbouw, en de zorg voor voldoende pastores en voor hun ordinatie tot de kerkelijke ambten. Door naar die gemeenschappelijke taken te kijken en niet allereerst te letten op de concrete functionarissen met hun vele verschillende namen en titels, zo was de gedachte, komt de gemeenschappelijke geloofsintentie beter uit de verf, kunnen hoofdzaken van bijzaken worden gescheiden.

Men ging tevens duidelijker onderscheiden tussen taken en functies die door *ordinatie* (met handoplegging en epiklese-gebed om de Heilige Geest) voor het leven werden overgedragen op basis van roeping en opleiding (*ordained ministry*) en andere bedieningen die een meer tijdelijk karakter dragen.

De Limatekst over het kerkelijk ambt zegt over de betekenis van deze ordinatie het volgende - en het is opmerkelijk dat daarover binnen de antwoorden van de kerken overeenstemming lijkt te bestaan:

---

⁹ Vgl. L.J. Koffeman, *Het goed recht van de kerk*, Kampen: Kok 2009.

De Kerk ordineert bepaalde leden voor het ambt in de naam van Christus onder aanroeping van de Heilige Geest en onder handoplegging (1 Tim. 4:14; 2 Tim. 1:6); door dit te doen wil de kerk de zending van de apostelen voortzetten en trouw blijven aan hun onderricht. De ordinatie door mensen die daarvoor zijn aangesteld, geeft er blijk van dat de kerk haar band met Jezus Christus en het apostolisch getuigenis wil bewaren in het besef, dat het de verrezen Heer zelf is, die ordineert en de ambtsgave verleent. Door te ordineren draagt de kerk, onder de inspiratie van de Heilige Geest, zorg voor de getrouwe verkondiging van het evangelie en voor de nederige dienst in de naam van Christus. De handoplegging is het teken van het verlenen van de Geest en van het feit dat het ambt was ingesteld bij openbaring door Christus en herinnert de kerk eraan dat ze zich naar Hem moet richten als de bron van haar opdracht.¹⁰

Nauwkeurig omschreven betekent ordinatie dus een handeling van God en de gemeenschap, waarbij de geordineerden door de Geest gesterkt worden voor hun taak en gesteund worden door de erkenning en gebeden van de gemeente.¹¹

Het verrichten van de ordinatie onder handoplegging door degenen die daartoe aangesteld zijn, is tegelijkertijd aanroeping van de Geest (epiklesis); sacramenteel teken, erkenning van gaven en inzet.¹²

Ordinatie is een bede tot God dat aan de nieuwe ambtsdrager de kracht van de Heilige Geest moge geschonken worden in de nieuwe band die geschapen wordt tussen deze ambtsdrager en de plaatselijke gemeenschap en in beginsel, de universele kerk. Het 'tegenover' van Gods initiatief, waarvan het kerkelijk ambt een teken is, wordt hier erkend in het ordineren zelf.¹³

Men erkende tegelijkertijd - zij het onder voorwaarden - de legitimiteit en de rijkdom van de verschillende kerkvormen en patronen van ambtelijke organisatie, maar ook hun tekorten en mogelijke of feitelijke scheefgroei.¹⁴

4. De belangrijkste voorwaarde voor deze onderlinge ambtserkenning is, dat zorg gedragen wordt voor de rechte bediening van Woord en Sacrament (Confessio Augustana VII), voor een zodanige ambtsvervulling dat daarin sprake is van een waarachtig persoonlijk gelovig engagement (*personal*), van collegiale samenspraak en samenwerking (*collegial*) en

---

¹⁰ Lima, Ministry, § 39

¹¹ Lima, Ministry, § 40

¹² Lima, Ministry, § 41

¹³ Lima, Ministry, § 42

¹⁴ Lima, Ministry, § 24

van het besef alles te doen ten dienste van het leven van de geloofsgemeenschap (*communal*).¹⁵

Om tot onderlinge overeenstemming over het kerkelijk ambt te komen, dienen daarom, bij alle legitieme verscheidenheid van ambtelijke organisatie volgens een evaluatierapport van de meer dan 150 officiële kerkelijke antwoorden op de Limatekst, drie stappen te worden ondernomen:

- We dienen het met elkaar eens te zijn over “*The Nature and Mission of the Church*”; (Faith and Order 2006);
- We dienen elkaars uitleg en interpretatiemodellen van de Schriften betrouwbaar en onderling verrijkend te achten (“*A Treasure in Earthen Vessels*”, Faith and Order 1998);
- We dienen het met elkaar eens te zijn over de betekenis en de kerngestalten van de in de kerk overgeleverde gedachtenistekens van het leven, de dood en de verrijzenis van Jezus waarin hij met de zijnen één lichaam wil zijn. (Limatekst over Doop en Eucharistie als uitgangspunt onderschreven, maar met blijvende onenigheid over andere sacramentele tekens).

5. Deze drie voorwaarden voor de onderlinge erkenning van de gestalten van “ordained ministry” houden tevens een verdieping in van de ambtstheologie, die niet langer beheerst mag worden door denken in termen van jurisdictie, bevoegdheden, geldigheid of historische continuïteit, maar die uit dient te gaan van de bijbelse beeldwoorden *episkopè* / *episkopein*, de *paradosis* van het ene evangelie, de vervulling van het *mandatum novum* van de *diakonia* volgens Johannes 13 en het besef van “*common witness*” (*kerugma*, *marturia*, *koinonia*) in trouw aan het apostolisch getuigenis (*apostolicitas*, *traditio apostolica*; “*successio apostolica*” houdt de regeling van de ambtsopvolging in naar het model en volgens de bedoelingen van de apostelen; vergelijk de Pastorale brieven).

Er lijkt in de loop der eeuwen een zekere reductie te zijn opgetreden in het bijbelse en vroegchristelijke spraakgebruik met betrekking tot de figuur van de *episkopos*. Die term komt maar vijfmaal voor in het Nieuwe Testament. De betekenis ervan is heel vaak teruggelzen vanuit de latere ontwikkeling of gevuld met de betekenissen uit het profane Griekse spraakgebruik. Wat dat laatste betreft verwijst men dan graag naar de Grieks-Romeinse *inspecteurs*, die het centrale gezag vertegenwoordigden in verder afgelegen en van het centrum afhankelijke stedelijke gebieden, dan wel naar de *rondtrekkende guru's* van de Cynici. Maar ook de goden

---

¹⁵ Lima, Ministry, § 26

heetten *episkopoi*. Als *patronen* van een stad of als *beschermers* van bepaalde belangen. Bij Cicero zijn de episkopen de bewakers van het hotelwezen: zij die toezien op het welzijn van vreemdelingen en gasten. Ofschoon daar verleidelijke associaties bij te maken zijn, biedt dit alles weinig houvast voor de latere taakontwikkeling. Die wordt, inhoudelijk, veel doorzichtiger, als we het hele woordveld van *episkopè* en van *episkopeoo* erbij betrekken.

De achtergrond van het begrip *episkopè* en *episkopeoo*, zoals dat in de LXX¹⁶ wordt gebruikt, is eerder te zoeken in de sfeer van Gods zorg, Gods genadige omzien naar zijn volk, het uitzien naar de dag van Gods bezoeking, dan in de richting van onderling menselijk bestuur of toezicht. Zo vinden we de term ook in Lk. 1, 68,78; 7,16; 19,44; Mt. 25,36; Hand. 7,23 (over Mozes); 15,14; 15,36 (over Paulus die zijn gemeenten bezoekt); Hebr. 2,6; 1 Petr. 2,12. In de LXX in Gen 21,1 over God, die Sara bezoekt, die goedgunstig neerziet op de Israëlieten (Gen. 50,24; Ex. 3,16; 4,31; Num. 4,16; Jer. 10,15; Job 10,12; 20,29; 29,4; Ruth 1,6; Judith 8,33; Wijsheid 1,6; 2,20; 3,13; 3,7; Sirach 16,18; 23,24; 46,14; Spreuken 29,13 (Vgl. Bauer GTWzNT, 591).

Episkopè staat dus voor waken, wachten, verspieden, bezoeken, troosten en zorgen als van ouders voor hun kinderen – vergelijk onze uitdrukking toezien voorgd – of zoals in moderne vormen van begeleiding en supervisie en veel minder voor controle of mandaat als van een inspecteur of surveillant.

Zou het kunnen zijn, dat de latere organisatorische ontwikkelingen deze oorspronkelijk veeleer missionaire, zegenende en hoopgevende taak, die hoort bij het getuige zijn van leven, dood en verrijzenis van Jezus Christus hebben overschaduwed en dat anderen, monniken bijvoorbeeld en rondreizende missionarissen of toegewijde colleges van ouderlingen en diakenen ter plaatse deze taak van spirituele begeleiding - met een modern woord *supervisie* - de oorspronkelijke apostolische *episkopè* en *diakonia* wel degelijk hebben vervuld, ook al waren zij niet als bisschoppen aangesteld? Zou het kunnen zijn, dat in bepaalde cruciale perioden van de kerkgeschiedenis, kerkelijke hervormers als Luther, Bucer of Calvijn deze taak van *episkopè* op paulinische wijze beter hebben vervuld dan sommige bisschoppen van hun dagen die zich wijdden aan de inspectie van hun jachtgebied of zich kweten van hun taak om de inkomsten te innen van hun beneficiaries of zich bekommerden om aflaat programma's? Zou het kunnen zijn, dat deze diepe betekenis van *episkopè* - *het uitzien en doen uitzien naar de Godsontmoeting* - de vele gestalten van het episcopaat

¹⁶ LXX staat voor de Griekse vertaling van het Oude Testament vermoedelijk uit de derde eeuw voor Christus (*red.*).

bijeenbrengt in een gemeenschap der heiligen van de laatste dagen?

6. Niet het al of niet hebben van bisschoppen is de oecumenische struikelsteen die uit de weg moet worden geruimd, maar het al dan niet hebben van vertrouwen in elkaars vormen van *episkopè*, *paradosis*, en het samen kunnen opvolgen van Jezus' nieuwe *diakonia*- gebod en het daarmee verbonden "*common witness*" (vgl. Joh. 13 en Mt. 28). De terugkoppeling - omwille van de eenheid der kerken - naar het drievoudige "ordained ministry" van bisschop, presbyters en diakens¹⁷ zou het gesprek over de genoemde "conditions of unity" echter wel vergemakkelijken en zeker ook verdiepen.

De verdere toegroei naar vormen van een ook persoonlijke vorm van *episkopè* door de zo functionerende *episkopos* is gediend met een sterke nadruk op de autonomie en de solidariteit van de plaatselijke gemeenten en door vormen van synodaal beraad op alle niveaus van de kerk. In feite hebben zich ook in de episcopale kerken vormen van gemeenteberaad en diocesane raden gehandhaafd of - zoals in de Rooms-Katholieke Kerk na Vaticanum II - opnieuw ontwikkeld, die veel van de functies van de kerkenraden en de meerdere vergaderingen in het presbyteriale kerksysteem vervullen: de goede gang van zaken in het gemeenteleven en het bisdommelijk beleid, de ordening van de liturgie en het dienstbetoon, de selectie en beoordeling van voorgangers en de leden van de parochievergadering, de inspraak bij de voordracht van bisschopskandidaten en in sommige kerken ook de keuze van de bisschop: het episkopale stelsel verzet er zich niet tegen en er wordt wereldwijd, in zeer verschillende contexten vorm gegeven aan zulke, feitelijk synodale vormen van beraad en bestuur. Het zou goed zijn, als de kerken van het presbyterianen type van deze ontwikkelingen kennis zouden nemen. Omgekeerd zouden de kerken van het episcopale type hun verzet tegen de functie van ouderlingen en diakenen wellicht kunnen staken, als het reële onderscheid in bevoegdheden, opleiding en aanstelling tussen dezen en de geordineerde pastores niet langer door de gemeenschappelijke, doch verwarrende term 'ambtsdragers' zou worden verduisterd. Het oecumenische debat noopt ons inziens tot een nadere bezinning op deze aspecten van de presbyteriale kerkorde, in wezenlijke samenhang met haar synodale intenties: waarom zou een presbyteriaal-synodale kerkorganisatie niet gediend zijn met bovenplaatselijke episkopen als woordvoerders van de gemeenten, als verzoeners bij conflicten, als advocaten van de ontrechten, als afgevaardigden naar het beraad van de zusterkerken, als leiders en aanvuurders van zending en evangelisatie, kortom als "focus of unity" voor alle lokale kerken en de kerk van Christus wereldwijd?

---

¹⁷ Lima, *Ministry*. § 22

Ik besluit met de voorstellen van Lima op dit punt:

Although there is no single New Testament pattern, although the Spirit has many times led the Church to adapt its ministries to contextual needs, and although other forms of the ordained ministry have been blessed with the gifts of the Holy Spirit, nevertheless the threefold ministry of bishop, presbyter and deacon may serve today as an expression of the unity we seek and also as a means for achieving it.¹⁸

The Church as the body of Christ and the eschatological people of God is constituted by the Holy Spirit through a diversity of gifts or ministries. Among these gifts a ministry of *episkopè* is necessary to express and safeguard the unity of the body. Every church needs this ministry of unity in some form in order to be the Church of God, the one body of Christ, a sign of the unity of all in the Kingdom.”¹⁹

Bishops preach the Word, preside at the sacraments, and administer discipline in such a way as to be representative pastoral ministers of oversight, continuity and unity in the Church. They have pastoral oversight of the area to which they are called. They serve the apostolicity and unity of the Church’s teaching, worship and sacramental life. They have responsibility for leadership in the Church’s mission. They relate the Christian community in their area to the wider Church, and the universal Church to their community. They, in communion with the presbyters and deacons, and the whole community, are responsible for the orderly transfer of ministerial authority in the Church.²⁰

---

¹⁸ Lima, *Ministry*, § 22

¹⁹ Lima, *Ministry*, § 23

²⁰ Lima, *Ministry*, § 29